

Hoe bouw je een nest?

Je zou *For Every Atom...* in het Fries Museum een solo-presentatie van Semâ Bekirović kunnen noemen, maar dan zou je de plank volledig misslaan. In de tentoonstelling wordt namelijk niet alleen werk getoond dat door de kunstenaar zelf gemaakt is, maar ook door mos, duiven en zelfs door de wind. Paula Rodríguez Sardifias bezoekt de tentoonstelling in Leeuwarden.

Door Paula Rodríguez Sardifias

Het is opvallend donker wanneer ik de tentoonstellingszaal op de derde verdieping van het Fries Museum betreed. Ik bedenk me dat iemand misschien vergeten is de spots aan te zetten. Wanneer ik de kleine, hardcover bezoekersgids opensla, kom ik er echter al snel achter dat de duisternis opzettelijk is. Sterker nog, het maakt deel uit van *For the Birds* (2020/2024): een installatie waarvoor Semâ Bekirović met plantaardig vet tweehonderd kilogram vogelzaad op de glazen dakramen van het museum heeft gekleefd. Zo laat Bekirović hongerige vogels bepalen hoeveel licht er in de ruimte binnen mag schijnen. Het is een subtiel maar invloedrijk gebaar dat meteen de toon zet voor de rest van de expositie. *For Every Atom...* is een doordachte, spitsvondige en bijwijlen bijzonder gevoelige tentoonstelling.

Bij de ingang van de eerste ruimte liggen takken op de vloer. Sommige zijn

in plastic gewikkeld, andere leunen tegen de muur alsof ze zo weer opgepikt zullen worden. Ze verschillen in kleur, vorm en grootte, maar zijn allen voorzien van een groen-wit reislablet. Bestemming: Amsterdam Airport Schiphol. Een klein videoscherm aan de wand toont hoe een bijzonder lange, gladde tak uit de mond van een bagageband verschijnt en vervolgens over het zwarte rubber hobbelt. De takken behoren tot *The International Forest* (2014 - heden), een lopend project waarin Bekirović allerlei stukken van bomen via commerciële vluchten probeert te verscheppen. Hiermee wil ze de groeiende afstand tussen mens en natuur aanklagen, iets dat volgens haar door de ingewikkelde bureaucratische processen rond het verplaatsen van takken belichaamd wordt.

Aantonen dat de oppositie tussen mens en natuur artificieel is, is een van de kerngedachten van Bekirovićs praktijk.

Net als mensen kunnen dieren creatief en zorgzaam zijn. Zo is in dezelfde ruimte als *The International Forest* de diaprojectie *Koet* (2006-2007) te zien. *Koet* is opgebouwd als een soort stripverhaal waarin foto's van Bekirovićs persoonlijke bezittingen afgewisseld worden met *snapshots* van een koppeltje meerkoeten die met deze spullen naar hun bontgekleurde nest zwemmen: een in brood geplant plastic palmboompje, een briefje van €100, een filmstrip, een foto van een krokodil, roze lintjes, een oranje vlaggenlijn en een plastic rietje vormen de bouwstenen van hun thuis. De tederheid van het samenwerkingsproces tussen de vogels en de kunstenaar wordt onderstreept door het nostalgische geklik van de diaprojector en de familiekiekjes-achtige

Detail uit zaaloverzicht van *Reading by Osmosis*, van Semâ Bekirović, Fries Museum, Leeuwarden, foto Ruben van Vliet

eenvoud waarmee de beelden getoond worden.

In het videowerk *The Others* (2008 - 2011) wordt de uitwisseling tussen dier en kunstenaar verder onderzocht. De sfeer is hier echter minder vertrouwelijk dan in *Koet*. In een zwart, fluwelen kader worden korrelige beelden van een beveiligingscamera geprojecteerd. Deze tonen een picknick – compleet met wijn, fruitmand, dinerkaarsen, een vis met garnering en een geruit dekentje – die in een bos is achtergelaten. De afwezigheid van mensen betekent echter niet dat het eten verspild wordt. In *The Others* is te zien hoe verschillende dieren naar hartelust van de picknick eten. Zo huppelen drie gaaien tussen het eten en verzamelt een familie everzwijntjes zich op het deken. Ondanks de ‘schattigheid’ van de beelden, sluimert er onder de oppervlakte een gevoel van bedreiging. Niet enkel doet de titel denken aan Alejandro Amenábars horrorfilm met dezelfde naam, ook zorgt het zwarte kader ervoor dat je je als kijker een indringer voelt in het leven van de

dieren. Deze onbehaaglijkheid wordt in de hand geholpen door de spookachtige, groene gloed die de beveiligingscamera op de scène werpt.

Op de muur tegenover *The Others* is nog een videowerk te zien. *The Radiance of Sensible Heat (02)* (2016) bestaat uit drie schermen die op gelijke hoogte aan de muur hangen. In eerste instantie is er niets te zien behalve een vormloze roze/oranje gloed. Wanneer er een lichtgevend hand in beeld komt, worden verschillende figuren kortstondig zichtbaar. De hand aait zachtjes over het kopje van een hond, streelt de baard van een Jezusbeeld en raakt sensueel de lippen van een engel aan, steeds een gloeiend spoor achterlatend waar hun aanraking was. *The Radiance of Sensible Heat (02)* toont hoe we met onze lichaamshitte onbewust invloed uitoefenen op onze omgeving, in dit geval op de gipsafgietsels in het depot van de Rijksakademie van Amsterdam.

Werken als *The Radiance of Sensible Heat (02)* tonen aan dat de kleinste geste of aanwezigheid een wezenlijke

impact kan hebben op de omgeving. Deze onbewuste impact staat dan ook centraal in meerdere van Bekirovićs werken. In plaats van de gebruikelijke passieve toeschouwersrol in te nemen, word je meegenomen in een zorgvuldig geconstrueerde opstelling die je attent maakt op de manieren waarop je (onbewust) invloed uitoefent op de wereld om je heen. Bekirović nodigt bezoekers uit om een kopie van *Solar Echoes* (2022/2024) mee naar huis te nemen, een poster waarop een afbeelding van de zon gedrukt is met witte inkt. Door deze op te hangen en aan licht bloot te stellen, maak je het verzuringsproces van het papier mogelijk, waardoor met tijd de verborgen afbeelding van de zon zichtbaar wordt. Met andere woorden, de inmenging en participatie van het publiek is nodig om het werk af te maken.

Dit is ook het geval bij de tentoonstellingsgids die ook een kunstwerk op zich is en de titel *Exhibition Guide* (2024) heeft meegekregen. Bij het betreden van *For Every Atom...* wordt meegedeeld dat de boekjes gedurende de looptijd van de ten-

Zaaloverzicht van *Reading by Osmosis*, van Semâ Bekirović, Fries Museum, Leeuwarden, foto Ruben van Vliet

toonstelling opgehaald en bewerkt zullen worden met zilver vingerafdrukpoeder, zodat de sporen van alle mensen die ze hebben vastgehouden zichtbaar worden. Dit zorgt ervoor dat je een bijzondere relatie ontwikkelt tot het boekje. Je bent je plots bewust van alle momenten waarop je het aanraakt, erin bladert en van hoe je zwetende handen lichte afdrucken op de zwarte kaft achterlaten.

Onze aanwezigheid kan echter ook destructief zijn. Een van de museumruimtes is afgezet met zware stroken plastic. Als je hier doorheen loopt kom je in een rood verlichte ruimte. In een van de hoeken ligt op een hoog opgehangen plankje de kleine sculptuur *Space Piece* (2013), een replica van Bekirovićs bril gemaakt van een meteoriet die ze op eBay kocht. Ondanks de bijzondere oorsprong van de bril trekt vooral een ander werk de aandacht. Haast de volledige lengte van de ruimte wordt ingenomen door *Unfixed Galaxies* (2013 - 2024). Dit zijn grote afdrucken van sterrenstelsels gemaakt met stof uit het Fries Museum, die na het ontwikkelen niet gefixeerd zijn. Vandaar de rode lichtfilters: als de beelden in aanraking komen met wit licht zullen ze stilaan verdwijnen. Als toeschouwer ben je bijgevolg tweevoudig aanwezig in het werk. Enerzijds in het verzamelde stof dat gebruikt werd om de prints te maken. Anderzijds laat je door de ruimte in en uit te lopen steeds een beetje wit licht binnen,

waardoor je bijdraagt tot de onherroepelijke vernietiging van het werk.

Het tweede deel van *For Every Atom...* kan geïnterpreteerd worden als een soort tentoonstelling in een tentoonstelling. In *Reading by Osmosis* brengt Bekirović allerlei door de mens gemaakte objecten samen die getransformeerd zijn door niet-menselijke actoren. Deze heeft ze verzameld door middel van een open call die door het museum verspreid werd. Ze selecteerde een curieuze groep objecten, met nog opvallendere makers. Zo wordt een houtworm erkend als de maker van een doorvreten beeldje van een varkentje, is de Noordzee het genie achter een gepolijste groene fles, en heeft de regen de *finishing touches* aangebracht op een kartonnen protestbord waarop in zwarte drukletters 'Stop de Nakba' geschreven staat. Door deze objecten op verhogingen in een fel belichte *white cube* te plaatsen, laat Bekirović deze werken op gelijke voet staan met haar eigen praktijk.

Ondanks de opvallende verschillen tussen de twee werken, herinnert *Reading By Osmosis* aan het iconische *Musée d'Art Moderne, Département des Aigles* (1972) van de Belgische kunstenaar Marcel Broodthaers, waarin hij een museum binnen het museum creëerde met verschillende afbeeldingen van adelaars. Ook doet Bekirović praktijk denken aan de fundamentele van de conceptuele en minimalistische kunst: een sterk idee dat

gedragen wordt door een even sterke vorm. Bekirovićs werk onderscheidt zich echter door de empathie en eerlijkheid die het blootlegt. De kunstwerken zijn geen in zichzelf gekeerde vorm van intellectualisme. In plaats daarvan leggen ze een diepe levenslust en fascinatie voor de wereld bloot. Dit wordt het best belichaamd door de sculptuur *Untitled (Metal Ball)* (2008), een metalen bal die door een intern mechanisme herhaaldelijk luidruchtig geslagen wordt en zo langzaam van binnenuit kapot wordt gemaakt. Hoewel het visueel verwant is aan minimalistische beeldhouwkunst, neigt het niet naar steriliteit. In plaats daarvan markeert het een gestaag ritme waarop de rest van *For Every Atom...* zich ontvouwt: een oprechte en doorleefde tentoonstelling die het hart op de tong draagt.

Paula Rodríguez Sardiñas studeert aan de Vrije Universiteit Amsterdam en is stagiair bij *Metropolis M*

Semâ Bekirović: For every atom belonging to me, as good belongs to you
Fries Museum, Leeuwarden
28.4.24 t/m 13.4.25

Zaaloverzicht van *Reading by Osmosis*, van Semâ Bekirović, Fries Museum, Leeuwarden, foto Ruben van Vliet

